

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ Білоус Тетяни Львівни на дисертацію Дем'янишина Володимира Миколайовича «Професійне самовизначення старшокласників щодо військової служби за контрактом», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Проблемі військово-патріотичного виховання дітей і молоді та професійній орієнтації на військову службу приділяється значна увага державою. У сучасних умовах одним із пріоритетів молоді у виборі майбутньої професії є швидке досягнення відповідного соціального статусу.

Актуальність дослідження В. М. Дем'янишина зумовлена пріоритетністю завдань загальноосвітніх шкіл щодо сформованості в їхніх випускників готовності до вибору професії та військових формувань із зміною їх способу комплектування на контрактний. Проходження громадянами України строкової служби залишається найбільш ефективним способом їхньої професійної орієнтації на військову службу за контрактом. За умов припинення призову зростає роль військово-патріотичного виховання громадян України та професійної орієнтації на військову службу за контрактом.

З огляду на це, дисертація В. М. Дем'янишина спрямована на розгляд можливості системи вітчизняної освіти у реалізації згаданих завдань, як варіант – у процесі вивчання предмета «Захист Вітчизни». Тому, потребує проведення ґрунтовного дослідження організаційно-педагогічних умов, які задовольняють вимоги до виваженого вибору молоддю професії – військової служби за контрактом. Саме тому дисертаційне дослідження Дем'янишина В. М. на тему «Професійне самовизначення старшокласників щодо військової служби за контрактом» є актуальним і своєчасним.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Високий ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження Володимира Миколайовича підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом матеріалів; різноманітністю теоретичної бази.

Структура і логіка розгортання дослідницького пошуку переконлива: від розгляду науково-теоретичних засад дослідження і визначення сутності ключових понять до апробації результатів експериментального дослідження.

До наукових результатів дослідження В. М. Дем'янишина, що дають підстави кваліфікувати його як новий науковий напрям, відносяться формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом, визначення компонентної структури, критеріїв, показників та рівнів сформованості даного феномена.

В *анотації до дисертації* відображено основні результати дослідження; наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення; ключові слова.

У *вступі* дисертантом обґрунтовано актуальність, чітко сформульовано мету та завдання, визначено предмет і об'єкт наукового дослідження, охарактеризовано групу використаних у роботі методів дослідження, наукову новизну і практичне значення роботи, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, наведено дані про публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* «Теоретичні засади професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом» на підставі філософської, психологічної, педагогічної літератури з досліджуваної проблеми автором здійснено системний аналіз понять «професійне самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом», «професійна орієнтація старшокласників на військову службу за контрактом», «військово-патріотичне виховання», «готовність старшокласника

до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом».

Дисертант переконливо доводить, що *готовність старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом* це особистісне утворення, яке формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування в учня готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях і забезпечує узгодження ним знань про зміст й структуру військової служби за контрактом та вимоги цієї професії до стану здоров'я і психологічного стану, початкових знань службово-бойової діяльності (образ «Я у світі професій») зі сформованими й усвідомленими ним у процесі розвитку можливостями та потребами (образ «Я»).

Заслуговує на позитивну оцінку представлене в розділі обґрунтування компонентів зазначеної готовності. До них автор роботи відносить такі компоненти: емоційно-ціннісний, когнітивний діяльнісний.

У другому розділі «Дослідження сучасного стану готовності старшокласників до проходження військової служби за контрактом» схарактеризовано рівні готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом: високий, середній, низький; визначено критерії, показники готовності старшокласників до самовизначення щодо військової служби, розроблено інструментарій діагностування рівнів готовності, визначені та детально розглянуті; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом та структурно-функціональну модель для їх реалізації.

Результати констатувального діагностування засвідчили незадовільність і невідповідність сучасним вимогам готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом, в яких переважаючими виявились низький та середній рівні їх

сформованості, що підтвердило необхідність і доцільність проведення експериментальної роботи з формування досліджуваного феномена.

Позитивно оцінюємо обґрунтування організаційно-педагогічних умови, які ґрунтуються на достатній теоретичній базі та уможливлюють ефективне формування професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом. До них віднесено:

перша умова – *забезпечення вибору учнями програми предмета «Захист Вітчизни»*, який супроводжуватиметься організацією Днів відкритих дверей у військових частинах, поясненнями, чим різняться між собою програми цього предмета – сприяє забезпеченню гендерної рівності у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення;

друга – *викладання предмета «Захист Вітчизни» у закладах загальної середньої освіти офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України* – сприяє засвоєнню матеріалу на більш високому професійному рівні, що є важливим для організації мобілізаційного процесу за умов відсутності обов'язкової військової служби у державі, а також проведенню профорієнтаційної роботи, спрямованої на залучення майбутніх випускників шкіл до військової служби за контрактом;

третя умова – *проведення практичних занять з предмета «Захист Вітчизни» на територіях військових частин* – сприяє наданню старшокласникам більш повної інформації про умови військової служби, що є необхідним для прийняття позитивного рішення стосовно проходження військової служби за контрактом (с. 128–136).

У третьому розділі «Методика та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи» визначено сформованість професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом; здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Послідовність розробленого методичного забезпечення формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом було систематизовано і

конкретизовано шляхом педагогічного експерименту. На кожному етапі детально розписані завдання і відповідні методи. Згідно представлених контрольних зрізів виявлено позитивну динаміку досліджуваного феномена в експериментальній групі.

3. Нові факти, одержані здобувачем

Окремої уваги заслуговують деякі положення наукової новизни.

Вперше: 1) виокремлено компоненти, критерії, показники та рівні готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом; 2) розроблено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, структурно-функціональну модель в єдності цільового, концептуального, теоретичного, діагностичного, формувального та результативного блоків;

уточнено зміст понять: «професійне самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом», «професійна орієнтація старшокласників на військову службу за контрактом», «військово-патріотичне виховання», «готовність старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом»;

подальшого розвитку набули: 1) принципи, форми, методи та засоби виховання у процесі професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом; 2) методичне забезпечення підвищення кваліфікації викладачів предмета «Захист Вітчизни».

4. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дисертації В. М. Дем'янишина повно висвітлені в 20 публікаціях (з яких 11 одноосібних), із них 5 статей – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 статті – у зарубіжних виданнях, 11 статей – у матеріалах конференцій, 2 праці, в яких додатково відображені наукові результати дисертації. Автореферат повністю відповідає основному змісту дисертації.

5. Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

Дисертація та автореферат написані й оформлені згідно з вимогами пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (постанова Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.). Стиль викладу в них матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для сприйняття. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження В. М. Дем'янишина, слід відмітити ряд дискусійних положень та зауважень до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. У дисертації наведено інформація, що ілюструють стан розробленості досліджуваної проблеми у Великій Британії, США, Франції, Іспанії, але було б доцільним навести більше статистичних даних.
2. На нашу думку, результати експериментального дослідження (подані в додатку П на С. 245, додаток Р на С. 250 тексту та на С. 12 автореферату), бажано було б подати ще і графічно для більшої наочності.
3. Дисертація значно виграла б за умови включення яскравих життєвих прикладів, аналізу конкретних проблемно-пошукових ситуацій, як у професійному самовизначенні зарекомендували себе випускники, котрі отримали відповідну підготовку.
4. У тексті автореферату на стор. 11, краще було б, спочатку розглядати організацію внутрішньої служби, а потім неповне розбирання та збирання автомата АК-74, що відображає послідовність викладеного матеріалу.
5. Текст дисертації не позбавлений мовностилістичних помилок та надто громіздких за структурою речень.
6. Загальні висновки до дисертації певною мірою повторюють висновки до її окремих розділів.

Висловлені зауваження й побажання мають частковий і дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного

дослідження. Втім, є додатковим доказом самостійності індивідуального науково-пошукового стилю дисертанта, що дає змогу зробити наступний загальний висновок.

7. Загальний висновок

Враховуючи актуальність, новизну, завершеність, самостійність й цілісність дисертації «Професійне самовизначення старшокласників щодо військової служби за контрактом», зміст і оформлення результатів якої відповідають стандартним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року за № 567 та вагомий внесок дисертанта в теорію і практику сучасної освіти дає підстави для присудження Дем'янишину Володимиру Миколайовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

Т. Л. Білоус

Григорій Білоус
Завідувач відділу забезпечення